

Položaj enklitika (na primjeru jezika elektroničkih medija)

Kševi, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:373884>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Marija Kševi

**Položaj enklitika
(na primjeru jezika elektroničkih medija)**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Marija Kševi

Matični broj: 0009065159

Položaj enklitika
(na primjeru jezika elektroničkih medija)

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Filozofija

Mentor: dr.sc. Anastazija Vlastelić, viša asistentica

Rijeka, 4. kolovoza 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodologija	2
3. Jezik medija.....	3
4. Jezik Facebooka	5
5. Hrvatski standardni jezik	6
5.1. Nenaglašene riječi u hrvatskom standardnom jeziku	8
5.2. Red riječi u rečenici	10
5.3. Enklitike u sintagmama	12
6. Analiza	14
7. Zaključak.....	20
8. Literatura.....	21

1. Uvod

U vremenu kada nije bilo tehnologije koja bi omogućila komunikaciju diljem svijeta ljudi su se služili raznim sredstvima kako bi jedni drugima prenosili obavijesti. Nakon pojave telefona, pismo biva zamjenjeno govorom, no nedugo nakon toga svijet se upoznaje s računalom, internetom te mobilnim telefonima. Razvojem tehnologije društvo otkriva nove pogodnosti koje im omogućuju suvremeni mediji. Njihovim se otkrićem promijenio način komunikacije i jezik koji smo dosada poznavali. „Ovi novi mediji i njihove tehničke mogućnosti istisnule su stare običaje komuniciranja i započeli na krilima tih velikih mogućnosti novu stranicu povijesti u kojoj više ne caruje samo pismo ili samo govor, već je u komunikaciji elektroničkom poštom, SMS-om, Facebookom, Twitterom, u blogovima ili pričaonicama zavladao pismo s elementima govora“ (Filipan-Žignić 2012: 11).

S obzirom na to da su u takvu društvu internet i SMS poruke pridonjele stvaranju nove kulture komunikacije, potrebno je posvetiti joj pažnju i istražiti njezine specifičnosti. Služeći se novim medijima u svakodnevnoj komunikaciji, prosječni govornici hrvatskoga jezika vrlo malo obraćaju pozornost na postojeće uzuse pisane komunikacije. S druge strane, nebrojeni su oblici i pristupi internetskoga komuniciranja, pa je i pitanje mogu li se za njega uspostaviti konkretna pravila. Velike promijene koje je internet unio u svakodnevnu komunikaciju upravo su razlogom brojnih istraživanja obilježja internetskoga komuniciranja.

2. Metodologija

Tema je ovoga istraživanja položaj enklitika u hrvatskom jeziku. Korpus za analizu dobiven je tijekom tromjesečnoga praćenja pisane komunikacije mladih, isključivo studenata (različitih profesija), u dobi od 20 do 28 godina. Njihova komunikacija praćena je na Facebooku, najbrojnijoj društvenoj mreži u Hrvatskoj, koja omogućuje uvid u razne oblike internetske komunikacije. Veliku ulogu u motivaciji za istraživanje imala je knjiga Blaženke Filipan-Žigniće *O jeziku novih medija* (Split, 2012.), koja se bavi pitanjem utjecaja jezika novih medija na hrvatski standardni jezik, odnosno jezik svakodnevnice komunikacije.

Izvori koji se tiču norme preuzeti su s internetskih portala, iz razloga što će proučavana generacijska skupina odgovore na svoja pitanja nerijetko potražiti upravo na internetu. Također, kako se rad bavi elektroničkom komunikacijom istraživanje će pokazati koliko je sadržaja na internetu posvećeno hrvatskom jeziku.

Polazišna je teza ovoga rada da mladi u novim oblicima komuniciranja obraćaju malu ili nikakvu pažnju na mjesto riječi koje se u izgovoru naslanjaju na riječ ispred sebe, odnosno na pisanje enklitike. Drugim riječima, pretpostavlja se da je u komunikaciji na društvenim mrežama korisnicima (mlađe životne dobi) primarno prenijeti poruku da zanemaruju osnovne standarde pisane komunikacije.

Bitno je napomenuti da je u postavkama korištenja Facebooka prisutna zaštita podataka i ograničen pristup pojedinim stranicama, stoga su za opis jezika Facebooka preuzeti i materijali mojih poznanika, no oni se, uz njihovo dopuštenje, prikazuju bez imena.

3. Jezik medija

„Medij možemo odrediti kao sredstva prenošenja obavijesti“ (Hudeček i Mihaljević 2009:7). Sa znanstveno-tehnološkoga stajališta u medije ubrajamo novine, radio, televiziju i internet. Poznata je i podjela na *pisane*, tj. one u kojima se izmjena obavijesti odvija pismom, i *govorne medije*, tj. one u kojima se obavijesti prenose govorom (Hudeček i Mihaljević 2009).

Dakako, govoru o medijima može se pristupiti s više stajališta, pa se „često (se) mediji dijele na tiskane i elektroničke ili pak tradicionalne (stare) i suvremene (nove)“ (Filipan-Žignić 2012: 15).

Za jezik je najznačajnija „usluga“ koju omogućavaju suvremeni mediji realizacija spontanoga pisanog jezika. Svakodnevno se stvaraju redci slobodnoga razgovornog jezika na svim mrežama (internetom) i SMS porukama.

Jezik upotrebljen u manje formalnoj komunikaciji pronalazimo na Facebooku, društvenoj mreži koju je 2004. godine osnovao Mark Zuckerberg, bivši student Harvarda. Primarno je stranica bila namjenjena isključivo studentima na njegovu sveučilištu, a potom je poprimila globalne razmjere. Prema podacima s internetskoga portala godine 2012. njihova je mreža mjesečno bilježila 845 milijuna aktivnih korisnika.

Društvene su mreže relativno nova pojava koja privlači sve veću pažnju lingvista jer predstavlja spoj pisane i usmene komunikacije. Što zbog brzine tehnološkoga razvoja, odnosno nemogućnosti aktualnoga adekvatnoga jezičnog opisa i valorizacije, što zbog indiferentnosti (bilo društvene, bilo osobne) prema jezičnoj normi jezik novih medija nerijetko se određuje kao „jezik s mnogo nedostataka“. Za takav se jezik može reći da ona pravila kojih se nastojimo držati u drugim pisanim tekstovima gotovo da ne vrijede u ovom suvremenom „svijetu tipkanja“ (Filipan-Žignić 2012).

Naglasak je tih kritika dakako na pismenosti mladih, za koje se tvrdi da svojim „slobodnim jezikom“ zanemaruju poznavanje pravila standardnog jezika

i time narušavaju standarde pismenosti. Jezik suvremenih medija tako nailazi na niz kritika koje napadaju i osuđuju upotrebu emotikona, skraćivanje riječi, igre riječima i niz drugih obilježja ovakvoga komuniciranja. Evidentno je da je tehnologija posve prisutna u svim aspektima čovjekova života i da nema osobe koja nije napisala SMS ili poslala koju poruku internetom. Na taj se način povećava jezična kreativnost koja u novim komunikacijskim oblicima dolazi do izražaja zbog smanjene normativnosti (Filipan-Žignić 2012).

Mišljenje je lingvista o ovom pitanju dakako podijeljeno jer se susreću s jezikom u kojem prevladava sloboda, kreativnost s jedne strane, te pomanjkanje pravila i povećana individualnost s druge strane. Budući da je jezik u stalnoj mijeni, noviji oblici komunikacije postaju sve više predmet interesa i proučavanja jer se njihovim razvojem i promjenama ne mijenja samo jezik, već i cjelokupno društvo.

4. Jezik Facebooka

Mreža kojom se dnevno koristi više milijuna ljudi postala je dio ljudske svakodnevnice, komunikacije i načina života. Uz internetsku stranicu sve veći broj korisnika ima i Facebookovu mobilnu aplikaciju, koja omogućuje da umjesto SMS poruka ili e-poruke ljudi Facebookom razmjenjuju (besplatne) poruke.

Komunikacija Facebookom smatra se dijelom elektroničke komunikacije, odnosno komunikacije koja zahtjeva posjedovanje računala ili mobilnoga uređaja s mogućnošću pristupa internetu. Ovakav tip komunikacije obilježava spoj teksta, slike, animacije i zvuka, što je veoma privlačno mladima, ali tu su i nedorečenost, sažetost i vrlo uska kontekstualnost (što je često izvor nesporazuma pri komuniciranju).

Komunikacija se putem autentičnih Facebookovih profila odvija javno, ali i privatno, u tzv. *inbox*-porukama, kada samo određena osoba ili izabrana grupa osoba može istovremeno „razgovarati“. Dakako, u *inbox*-porukama jezik sadrži oblik karakterističan za privatnu komunikaciju, za razliku od grupnih razgovora (*chatova*) i foruma, kada je komunikacija manje privatna.

Mladima u Hrvatskoj ova stranica predstavlja važno sredstvo komunikacije s prijateljima, a objavama na Facebooku nisu odoljele ni poznate osobe. Brojne su danas rasprave o prednostima i nedostacima Facebooka, ali i društvenih mreža uopće, no bez obzira na to, „Face“ je omiljena stranica kojom se koriste ljudi svih uzrasta i profesija.

5. Hrvatski standardni jezik

Kada se govori o (hrvatskom) jeziku, valja razlikovati (*hrvatski jezik kao sustav*, koji kao takav podliježe lingvističkim (jezičnim) pravilima, i (*hrvatski jezik kao standard*, koji podliježe sociolingvističkim (društveno-jezičnim) pravilima. „Hrvatski se standardni jezik definira kao jezik hrvatske polifunkcionalne javne komunikacije“ (Silić 2006:36). Jezična polifunkcionalnost znači da se njime možemo služiti na više načina, u više različitih situacija. Tako se razlikuje jezik kojim se koristimo u znanosti, u uredu, u školstvu, u novinama, na televiziji ili radiju, ili pak u svakodnevnom govoru. U skladu s tim funkcijama tradicionalno se jezik raslojava na sljedeće temeljne funkcionalna stilove, od kojih svaki ima nekoliko podstilova:

- književnoumjetnički funkcionalni stil
- razgovorni funkcionalni stil
- publicistički funkcionalni stil
- administrativni funkcionalni stil
- znanstveni funkcionalni stil.

Jezične se funkcije mogu realizirati na dva načina, kao govor i kao pismo. Kako se jezik ne bi odnosio samo na konverzaciju i njezin kontekst već i na pisanu komunikaciju između pisca i čitatelja, predlaže se da se u svrhu jezične raslojenosti upotrebljava pojam *diskursa* koji „uključuje zajednička obilježja tekstova, bili oni govoreni ili pisani“ (Kovačević i Badurina 2001: 18). Unutar diskursa načelno se može govoriti o razlikovanju diskursa govora – *razgovorni diskurs* i diskursa pisma – *pisani diskurs*.

Govoreći o diskursu, važno je napomenuti kako u govorenom diskursu prevladavaju drugačije zakonitosti negoli u pisanom: ono što je prihvatljivo u govoru ne mora biti prihvaćeno i u pismu te obrnuto (Kovačević i Badurina 2001).

Slična je situacija i s podjelom tradicionalne funkcionalne stilistike. „Funkcionalni se stilovi standardnog jezika međusobno razlikuju po odnosu prema normi, tj. po stupnju dopuštene individualnosti“ (Hudeček i Mihaljević 2009: 9). Književnoumjetnički je funkcionalni stil najslobodniji jer je i umjetničkom (književnom) djelu sve dopušteno. Slično njemu, u razgovornom je stilu također dominantna individualna sloboda, koja se najvećim dijelom ostavaruje u komunikaciji izvan standardnog jezika.

Razgovornim se stilom služimo u svakodnevnom komuniciranju zbog čega ga odlikuje spontanost, nepripremljenost, prirodnost, neslužbenost i familijanost. Razgovorni je stil najštedljiviji funkcionalni stil standardnog jezika. Budući da je slobodan, njegova se štedljivost odražava u specifičnom načinu komuniciranja. „Njime govornik sudjeluje u razgovoru neposredno, i to prvenstveno dijalogom“ (Silić 2006: 109).

Dok se usmena komunikacija uglavnom zasniva na auditivnim podražajima, komunikacija se pisanim tekstom temelji na vizualnom kontaktu s pisanom jezičnom realizacijom. Iz toga proizlazi i sljedeća distinkcija: s pisanim se tekstom komunicira isključivo vizualno što omogućava iskazu prostor i vrijeme ispisa, za razliku od govora, koji zahtjeva vremensku protežnost jer se komunikacija odvija pravocrtno u vremenu (Kovačević i Badurina 2001).

Bitno je nagasiti kako pojam „razgovorni“ ne znači samo usmeni govor nego i pisani. U tom se smislu „pismeno“ može izražavati različitim medijima: poruke, pisma, zapisi, bilješke (Silić 2006).

5.1. Nenaglašene riječi u hrvatskom standardnom jeziku

U hrvatskom jeziku postoje riječi koje imaju svoj naglasak i one koje ih nemaju. Riječi koji imaju samostalan naglasak nazivaju se *naglašenim ili toničkim riječima*, a riječi koje nemaju svoj naglasak nazivaju se *nenaglašenim ili atoničkim riječima*. Budući da nenaglašene riječi nemaju svoj naglasak, izgovaraju se zajedno s naglašenim riječima i time čine *naglasnu cjelinu*. Nenaglašene riječi tako svoje mjesto pronalaze iza naglašene riječi ili ispred nje. Ovisno o tome, razlikuju se dva tipa nenaglašenih riječi: one koje stoje iza naglašenih riječi – *naslonjenice, zanaglasnice ili enklitike*, i one koje su ispred naglašenih riječi – *prisonjenice, prednaglasnice ili proklitike*¹ (Silić i Pranjković 2005).

Primjer enklitike:

Kupio sam joj buket cvijeća. [kupio sam joj buket cvijeća]

Primjer proklitike:

Hodam prema plaži. [hodam prema plaži]

U enklitike se ubrajaju nenaglašeni oblici genitiva, dativa i akuzativa ličnih zamjenica i posvojno-povratne zamjenice, nenaglašeni oblici prezenta i aorista pomoćnog glagola *biti*, nenaglašeni oblici prezenta pomoćnog glagola *htjeti* i vezničko-upitna riječ *li* (Silić i Pranjković 2005).

Na portalu *Hrvatski na mreži* u nastavnim se materijalima navodi sljedeće:

„Naime, iza zareza, zagrade, crtice... slijedi naglašena riječ, a ne – što je najčešći slučaj – enklitika.“²

¹Prisonjenice, prednaglasnice ili proklitike su nenaglašene vrste riječi koje se nalaze ispred naglašenih riječi, a u izgovoru se prislanjaju na riječ iza sebe. U proklitike se ubrajaju svi jednosložni prijedlozi i od dvosložnih *među, mimo, prema, preko* i *oko* te prijedlozi složeni s prijedlogom *iz* (*između, iznad, ispod, ispred*) i niječna čestica *ne*.

² A. Sikavica Joler ističe u svojim nastavnim materijalima, objavljenim na portalu *Hrvatski na mreži*.

Viktorijansko razdoblje (1837. – 1901.) obilježilo je roman kao dominantnu književnu vrstu tog vremena.

(a ne: je obilježilo...)

Pravilna konstrukcija: *Matej Marković rođen je...*, a ne: *Matej Marković je rođen...* (ili pak „zastarjela verzija“: *Matej je Marković rođen...*)

S druge strane, Hudeček i sur. (2011) navode kako je neprimjereno u poslovnoj komunikaciji enklitikom rastavljati ime i prezime, kao npr.:

Josipa je Vuksanović otišla na sastanak.,

već predlažu:

Josipa Vuksanović otišla je na sastanak.

Hrvatski jezični savjetnik Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (1999) navodi kako težeći početku rečenice, enklitika često „razbija“ sintaktične i semantičke cjeline kao što su ime i prezime. Takvu poziciju enklitike koja razbija imensko-prezimensku skupinu smatra izrazito stilski obilježenom.³

Lana Hudeček i sur. (2011) također navode kako o mjestu enklitike postoje mnoga pravila. Upozoravaju kako se najveći broj nepravilnosti čini kada se enklitika stavlja ispred glagola ondje gdje mora stajati iza njega, npr.:

Slične odluke su važne i u ostalim područjima.

Slične odluke važne su i u ostalim područjima.; Slične su odluke važne i u ostalim područjima

Cijena ručnika je snižena.

Cijena ručnika snižena je.; *Cijena je ručnika snižena.* (Jezični priručnik Coca-Cole 2011: 105).

³ Budući da su mišljenja oko položaja enklitike u sintagmama s imenom i prezimenom različita, vidljivo je da još uvijek nije jasno je li takva konstrukcija nepravilna ili manje uobičajena.

5.2. Red riječi u rečenici

Red riječi podrazumijeva redosljed sintaktičkih jedinica u jednostavnoj ili složenoj rečenici. U hrvatskome je jeziku red riječi uglavnom slobodan. Postoje tri vrste reda riječi: *stilski neobilježen, stilski obilježen i obvezatan*.

U stilski neobilježenom redu riječi govorniku su sve rečenice, sve skupine riječi ili sve riječi kojima se izriču sintaktičke kategorije jednako važne i nijedna nije posebno istaknuta. „Stilski neobilježenim (neutralnim) redom riječi smatra se u jednostavnoj rečenici takav poredak riječi u kojemu se subjekt nalazi na prvome mjestu, predikat iza subjekta, a objekt iza predikata“ (Barić i sur. 1997: 584).

Marko ne voli kišu.

Redosljed osnovnih sintaktičkih kategorija (predikata, subjekta, priložne oznake i objekta) u stilski obilježenom redu riječi vrlo je slobodan. Naime, govorniku su neke riječi važnije od ostalih, pa ih želi staviti na istaknuta mjesta u rečenici. Riječ se može istaknuti stavljanjem na bilo koje mjesto u rečenici koje nije u skladu s pravilima o stilski neobilježenom redu riječi. Međutim ono što će biti istaknuto ovisi o tome što govornik želi reći (Barić i sur. 1997).

Tako npr. predikat u stilski obilježenom redu riječi dolazi ispred subjekta:

Ne voli Marko kišu.,

ili objekt ispred predikata:

Kišu ne voli Marko.

Iako je red riječi u hrvatskome standardnom jeziku relativno slobodan, postoje pravila koja su obavezna, a odnose se na položaj nenaglašenih riječi (klitika) u rečenici. Za enklitike je karakteristično da stoje iz prve naglašene riječi i da teže početku rečenice, no ne mogu stajati na početku rečenice, iza niječne čestice i veznika *i, a* (Barić i sur. 1997).

*Vidio **sam ih** kako izlaze zajedno.*

*Jesam **li ti** lijepo rekla?!*

*Nikada nisam vozila auto i bilo **me je** strah, a on **me je** nagovarao.*

Jezični portal *Hrvatski jezik*⁴, koji su osmislili i pokrenuli sada studenti kroatistike Filozofskoga fakulteta u Zagrebu uz potporu profesora i drugih suradnika, izdvaja nekoliko pravila u pisanju enklitika.

Redoslijed je enklitika određen pravilima:

1. Čestica *li* uvijek dolazi iza naglašene riječi, u pravilu iza glagolskog oblika:

*Hoćeš**li** mi pomoći?*

2. Glagolska zanaglasnica *je* stoji iza zamjeničkih zanaglasnica:

*Mrzilaga **je** zbog toga što je učinio.*

3. Redoslijed nenaglašanih oblika ličnih zamjenica strogo je određen padežima: dativ dolazi ispred genitiva i akuzativa:

*On **mi ga** nikada neće vratiti.*

*Vrati **nam ih**.*

*Marko **mi ga je** poklonio.*

4. Glagolska zanaglasnica *je* može se izostaviti uz povratne glagole, kao i u perfektu:

*Konačno **se** netko sjetio da to počisti.*

⁴www.hrvatskijezik.eu je internetski portal posvećen hrvatskom jeziku. Portal je osnovan 2010. godine s ciljem da se omogući učenicima srednjih škola priprema za državnu maturu, ali i da se pruži prilika svima dugima koji žele poboljšati svoje znanje hrvatskoga jezika. Uz internetski portal aktualna je i Facebook stranica koju trenutno prati 3.602 osobe za razliku od Facebook stranice Hrvatskog instituta za jezik i jezikoslovlje koju prati 2.133 ljudi.

5.3. Enklitike u sintagmama

Po njemačkom lingvistu Jacobu Wackernagelu⁵ poznato je tzv. Wackernagelovo pravilo koje kaže da enklitika u rečenici stoji iza prve (naglašene) riječi. To pokazuju primjer iz *Jezičnog savjetnika* Instituta za jezik i jezikoslovlje (36., 37. str.):

Jedno je od otvorenih i praktično i teoretski spornijih pitanja hrvatskoga jezikoslovlja i pitanje razgraničenja odnosnih i opisnih pridjeva...

Najvažnije je pitanje mogu li odnosni pridjevi...

Također, autorica nastavnih materijala na jezičnom portalu *Hrvatski na mreži* A. Sikavica Joler ističe da su „sintagme, odnosno sklopovi dvije, tri ili više riječi koji čine određenu značenjsku cjelinu“, iznimke koje ne treba rastavljati enklitikom. Primjerice, vlastita imena, gradovi, države, ustanove, titule, znanstveno nazivlje i slično.

U skladu s tom tvrdnjom, gramatičke bi nepravilne bile rečenice:

Hrvatski je ban Ivan Mažuranić poznat kao ban pučanin. (titula)

Filozofski je fakultet Sveučilišta u Rijeci objavio natječaj za izbor mladih istraživača. (ime ustanove)

U Slavonskom je Brodu otvorena umjetnička galerija. (ime grada)⁶

Međutim, kada se govori o redosljedu članova rečeničnoga ustrojstva, treba uzeti u obzir da pisani jezik podliježe ritmomelodijskim, a govoreni jezik logičkim zakonitostima. „Tako će npr. naslonjenica (enklitika) ili zanaglasnica u

⁵Jacob Wackernagel bio je njemački indoeuropeist i proučavatelj sanskrta. U lingvistici je, osim po staroindijskoj gramatici, poznat po zakonu iz 1892. Koji kaže da nenaglašene riječi teže drugome mjestu u indoeuropskim rečenicama, odnosno nakon prve toničke cjeline. U brojnim se jezicima to pravilo izgubilo, ali je u slavenskoj porodici ono većinom očuvano te se može dosljedno provoditi i u hrvatskom jeziku.

⁶ Potrebno je naglasiti da enklitike najčešće dolaze iza prve naglašene riječi u rečenici. Ovakav položaj enklitike nije nepravilan, već rijetko zastupljen u komunikaciji jer razdvaja imenicu od njezina atributa, odnosno ime od prezimena.

pisanome jeziku dolaziti iza prve naglašene riječi u sintagmi, a u govorenome jeziku ondje gdje to logički slijed misli nalaže“ (Silić i Pranjković 2005: 374).

Drugim riječima, prema ritmomelodijskim zakonitostima, koje prevladavaju u pisanom jeziku, enklitika ne smije stajati iza stanke u rečenici jer se iza nje očekuje obavijesna riječ.

Prema tome, može se reći da se enklitika *je* ostvaruje dvojako, u pisanom jeziku:

*Naš **je** Ivan čitao knjigu u čitaonici.*

te

*Naš Ivan čitao **je** knjigu u čitaonici.,*

dok bi u govorenom jeziku enklitika najčešće bila iza subjekta:

*Naš Ivan **je** čitao knjigu u čitaonici.*

6. Analiza

Općenito se smatra kako Facebook daje uvid u raznovrsne sadržaje, bilo one privatne ili javne naravi. Sadržaji dostupni široj javnosti trebali bi biti usklađeni s normom, jer je riječ o objavama koje može čitati svaki korisnik s pristupom interneta. Naime, prema pretpostavci da se na Facebookovim stranicama ne bilježi mjesto naglasaka, stranice poput *24 sata*, *Budi.in*, pokazuju suprotno. Stranice pružaju informacije o aktualnim zbivanjima, no u njima se pronalaze rijetka ili nikakva odstupanja od standarda.

U člancima navedenih stranica prilikom navođenja imena i prezimena položaj se enklitike nalazi na mjestu propisanom normom.⁷ Slijedi nekoliko primjera:

Maja Šuput je publici pokazala više no što su se mogli nadati. (24 sata)

Ruski predsjednik Vladimir Putin je u utorak zaronio u mini podmornici na dubinu od 83 metara kraj obale poluotoka Krima. (24 sata)

Chiara je prava stručnjakinja kada je u pitanju stylish (Budi.in)

Kristen Stewart se u utorak 18. kolovoza pojavila na premijeri svog novog filma „American Ultra“ u Los Angelesu, a tom je prigodom obukla fantastičan kombinezon. (Budi.in)

Hrvatska visašica Blanka Vlašić osvojila je srebrnu medalju na svjetskom prvenstvu u Pekingu. (24 sata)

Dakako, moguća su i odstupanja koja su dopuštena u naslovu članka kao što je prikazano primjerom:

Nezakonito stekao pola milijarde kuna vrijedne nekretnine, a nije platio niti porez. (24 sata)

⁷ Značajno je obratiti pozornost na sintagme s imenom i prezimenom koje se u ovim medijima sustavno ne razdvajaju enklitikom. To je pokazatelj da se takvim formama korisnici manje služe u jezičnoj uporabi, čime sama pozicija enklitike na prvom mjestu iza naglašene riječi postaje sve rjeđa pojava.

U analizu se jezika na Facebooku pošlo od pretpostavke da se od informativnih stranica osobni Facebookovi profili razlikuju i po uporabi standardnog jezika, odnosno velikom postotku uporabe govorenoga jezika.

Međutim, proučavani je korpus pokazao upravo suprotno. Osobne stranice, odnosno Facebookovi profili sadrže izjave i komentare pisane razgovornim stilom. Iako je *zid* profila prepun grafostilističkih znakova (smješko, srce) pisan je standardnim jezikom i bez ikakvih odstupanja.

Evo nekoliko primjera sadržaja sa zida Facebook korisnika:

Prvi puta se slazem i podrzavam 24sata!

Zvali su ga munja,ne zato sto je bio brz,nego munjen haha

Vidite li obris ženskog lika u ovoj lokvi?

Njezin je zadatak da pazi da ona ne kasni.

Ovo odjelo je odjelo pravljeno po mojoj mjeri :D

Bitno je naglasiti da se nenaglašeni oblici prezenta glagola sustavno nalaze iza naglašene riječi, kako i jest praksa govorenoga jezika. U situaciji kada se enklitika nalazi u sintagmi, takva se sintagma ne razbija, nego se slijedi logički tijek misli:

Naš slavni vaterpolist je otišao za vatrogasca.

U skladu s obvezatnim redom riječi, kada u rečenici stoji više zanaglasničkih zamjenica jedna do druge, njihov poredak slijedi raspored određen padežima:

Ljetonam se vratilo u grad :D

Ovo namje bio najbolji posao ikaaadd!!!

Također, raspored je sintaktičkih kategorija često stilski obilježen:

Uhvatila sam najzgodnije momčićaaa

Ponosna sam na svoja dva anđela

Međutim, poredak riječi odgovara i stilski neobilježenom redu riječi:

*Ja **sam** starija sestra, dakle ja **sam** šef!*

*Antonija **je** odradila posao kao profesionalka.*

Primijećeno je da se na osobnim stranicama vrlo često navode citati mudrih izreka i narodnih poslovice, međutim i u takvim se sadržajima ne nalaze nikakva odstupanja:

*„Čovjek **je** rođen za zadovoljstvo: on **ga** osjeća i za njega **mu** nisu potrebni drugi dokazi.“*

*„Svaka žena **je** bespomoćna dok joj se ne osuši lak na noktima.“*

Uz pretpostavku da su odstupanja izraženija u osobnim razgovorima, u nastavku će se prikazati obilježja jezika u *inbox*-porukama.

Ondje je uočeno da su odstupanja od norme daleko češća. Ono što je specifično za *inbox*-razgovore je ponavljanje istih odstupanja u velikoj broju razgovora. Tako se susreću uzastopna izostavljanja nenaglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti*, odnosno oblika *sam* i *je*:

Mjenjao se s anamarijom za smjenu.

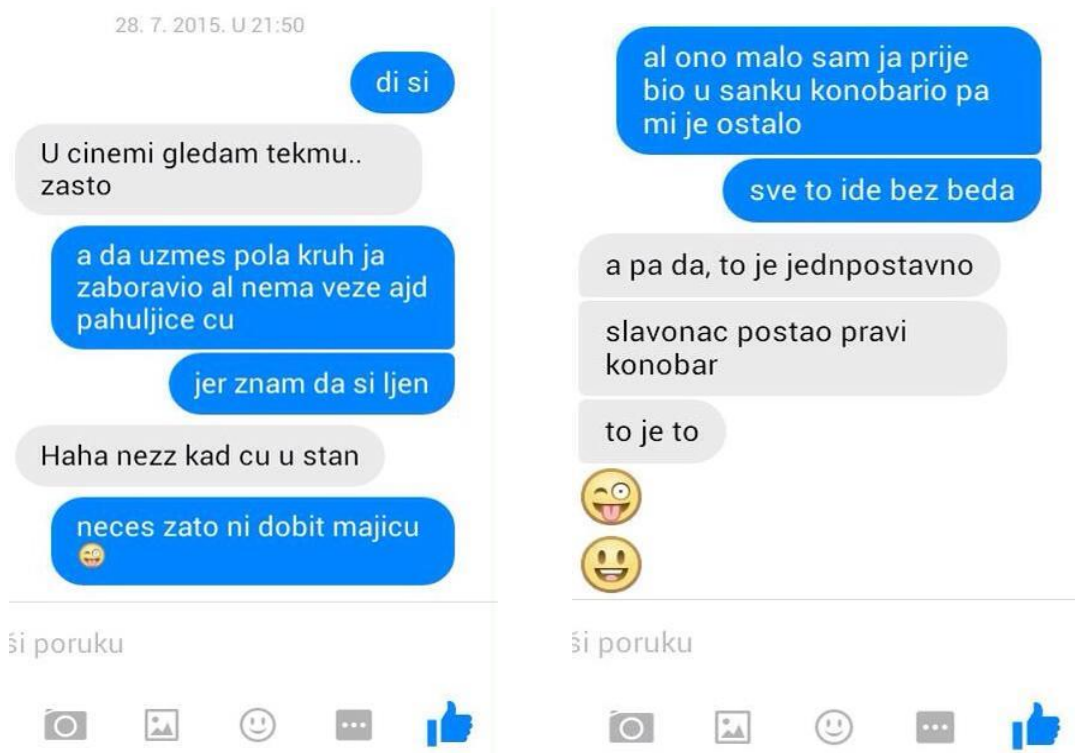
Ja u osijeku dok sve ne položim!

Evo u Međugorju, jučer bila vani

Nije nas zvala mislila da spavamo :/

Ajmo radit :D došao kući...istuširao i nazad na posao

Razgovori u *inboxu* nude velik broj primjera za nedosljedno provođenje pisanja enklitike. Odnosno, za vrijeme prenošenja informacije, misli ili događaja pošiljatelji izostavljaju enklitiku koja bi se uobičajeno nalazila u govorenom jeziku. Često se to čini s nenaglašenim prezentom pomoćnog glagola *biti*:

Po mnogim se svojim značajkama pisana komunikacija približava neposrednosti usmenoga razgovora. Bitno je naglasiti kako se ova pojava veže uz eliptičnost govora u kojem se izostavljanjem podataka ne utječe na komunikaciju. Zahvaljujući kontekstu, izostavljanje enklitike u razgovorima u *inbox* ne narušava komunikacijski tijek.

Može se reći kako je primaran cilj pošiljatelja prenijeti što brže, kraće i jasnije poruku (pri čemu ponovo valja naglasiti veliku kontekstualiziranost u ovakvim tipovima teksta) ne vodeći računa o načinu na koji se ta poruka prenosi. To pokazuju primjeri:

*Danas **sam** si glavni.. Obavio jutarnji soping*

*Jutro, ovdje prazno, ma vrijeme **je** loše...*

Nemam... sve na moru potrošio :S

Nisam vidjela poruku...išla na kavu i žurila radit

Jura u os, ja u vodicama slavila 😊

Najučestalije je odstupanje u pisanju enklitike *li*. U velikom je postotku analiziranoga korpusa čestica *li* izostavljena na mjestu na kojem bi stajala u standardnom jeziku. Izdvojeni su primjeri koji potvrđuju takve primjere:

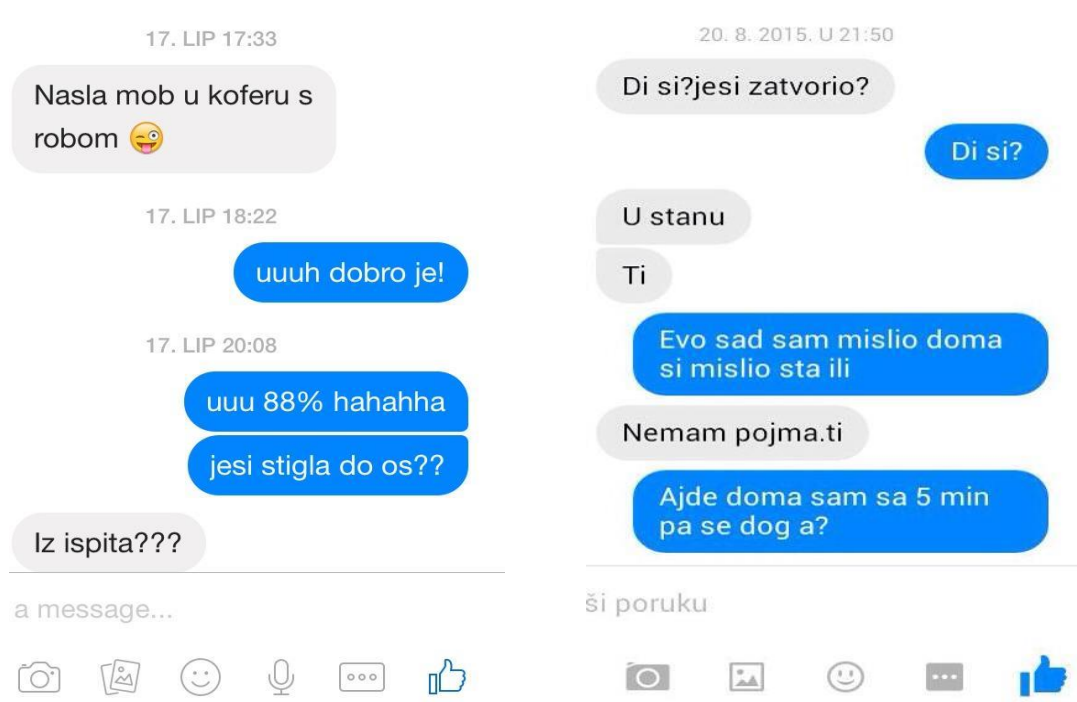
Zamisli odbila sam hranu... pa šta ti je... jesi bolesna?

Curičak jesi u gradu?

Jesi ti živa?

Jesibolje?

Navodimo još nekoliko primjera razgovora u *inboxu* s navedenim tipom pogreške:

Posebno je zanimljiv razgovor u kojem pošiljatelj svoju poruku iznosi u obliku monologa. Takav razgovor karakterizira tijekom misli koje pošiljatelj nesvjesno iznosi, a odražava nesustavno provođenje bilježenja enklitike:

Bez obzira na mnoge nedosljednosti u pisanoj komunikaciji, u *inbox*-porukama rijetki individualci pravilno i sustavno bilježe enklitike:

*A ti si čini **mi se** pri kraju svog školovanja?*

*Ni slučajno! Jedva **sam** ostala živa!*

*Napokon **je** sve normalno. Baš **smo** normalno se družili i pričali 😊*

Očigledno je da jezik teži jezičnoj ekonomiji, norme se modificiraju i upotrebljavaju ovisno o individualnoj kulturnoj i društvenoj praksi. Treba istaknuti kako je prikazana komunikacija uvjetovana medijem, no na umu valja imati da medij ne može i ne smije utjecati na individualne vještine pisanja standardnim jezikom.

Pošiljatelj poruke utječe na daljnji tijek komunikacije. Iako je komunikacija u formalnom smislu pismena, ona podliježe značajkama govorenoga jezika.

7. Zaključak

Pojava interneta obilježila je i znatno promijenila uobičajeni način komuniciranja. Jezik postaje uvjetovan medijem što pridonosi stvaranju drugačijih jezičnih oblika. U standardni jezik postupno ulaze elementi govora. Utjecaj govora u pisanoj komunikaciji uzrokuje odstupanje od norme što je vidljivo u redukciji pisanih oblika i u pogrešnom mjestu naglaska.

Uočeno nesustavno provođenje mjesta naglaska na normom propisanim mjestima rezultat je elektroničke razmjene misli. Brzina izmjenjivanja misli često je popraćena neformalnošću, jer pošiljatelj poruku piše i šalje brzo, a pozornost posvećuje prvenstveno sadržaju.

Provedenom je analizom potvrđena početna teza ovoga istraživanja. Brojni primjeri pokazuju kako jezik funkcionira u upotrebi i dokazuju da mladi doista ne vode računa o pisanju naglasaka. Iako se razgovorni stil ostvaruje prvenstveno u govornom mediju, prikazano je da u novije vrijeme ulazi i u pisani. Pisani medij tako obilježava komunikacijska spontanost i nepripremljenost, a samoj je spontanosti svojstven redosljed riječi koji odgovara slijedu govornikove misli.

Analiziranjem elektroničke komunikacije utvrđeno je da su internetski portali svjesni utjecaja suvremenih medija na sam jezik i jezičnu upotrebu. Bez obzira na široke mogućnosti koje jezik pruža, suvremeni tehnološki napredak svojim medijima svakodnevno utječe na standardne uzuse jezične prakse i pridonosi stvaranju nove kulturne komunikacije.

8. Literatura

Barić, E. i dr. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Barić, E. i dr. (1999). *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine.

Filipan-Žignić, B. (2012). *O jeziku novih medija: kvare li novi mediji suvremeni jezik?* Split: Redak.

Hudeček, L. i Mihaljević, M. (2009). *Jezik medija: publicistički funkcionalni stil*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Kovačević, M. i Badurina, L. (2001). *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

Silić, J. i Pranjković, I. (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.

<http://www.vidi.hr/Racunala/Novosti/Koliko-Facebook-ima-doista-aktivnih-korisnika> preuzeto: 10.8.2015.

<http://hrvatskijezik.eu/red-rijeci-u-recenici/> preuzeto: 18.8.2015.

<http://sikavica.joler.eu/nastava/nastavni-materijali/hrvatski-jezik---pravopis-i-gramatika> preuzeto: 18.8.2015.

<http://www.prirucnik.hr/> preuzeto: 18.8.2015.

www.hrvatskijezik.eu preuzeto: 1.9.2015.

www.prirucnik.hr preuzeto: 18.8.2015.

<https://www.facebook.com/ihjj.hr?fref=ts> preuzeto 3.9.2015.

<https://www.facebook.com/pages/hrvatskijezikeu/163625207020942?fref=ts> preuzeto 3.9.2015.

<http://www.naglasak.com/naglasak-u-hrvatskom-jeziku-lingvistika/> preuzeto: 4.9.2015.

<https://www.facebook.com/portal.budiin?fref=ts> preuzeto: 10.7.2015.

<https://www.facebook.com/portal.budiin?fref=nf> preuzeto: 19.8.2015.

<https://www.facebook.com/24sata?fref=ts> preuzeto: 18.8. 2015.

<https://www.facebook.com/24sata?fref=ts> preuzeto: 19.8. 2015.

<https://www.facebook.com/24sata?fref=ts> preuzeto: 29.8. 2015.

<https://www.facebook.com/24sata/posts/1038563669511510> preuzeto:
24.8.2015.